

BIRGER ISACSON:

Helhjärtad omvändelse

Socialdemokraterna har lagt fram en jordbruksmotion som i stort mycket väl kunde ha varit en fyrpartimotion, konstaterar lantmästare Birger Isacson. Men inte är det en konsekvent uppföljning av partiets tidigare jordbrukspolitik som man vill låta påskina. Borta är allt tal om nedskärning av den inhemska produktionen och propagandan för stora animaliefabriker för att sänka livsmedelspriserna. Inte ens LO-kravet på marksocialisering förs längre fram.

En motion till årets riksdag som väckt betydande uppmärksamhet har som första namn förre jordbruksministern Svante Lundkvist och därefter flera mer eller mindre kända socialdemokratiska riksdagsmän. Den handlar om jordbrukspolitikens framtida utformning. Motionen är ett dokument väl värt att läsa. Den är både genomtänkt och välskriven, kanske något av det bästa som kortfattat har skrivits i den här vägen. Dess innehåll är sådant att den i stort mycket väl kunde vara en fyrpartimotion. Märklig är den även därför att den är skriven av en före detta socialdemokratisk jordbruksminister, nästan precis 11 år efter det stora socialdemokratiska utspelet om den framtida jordbrukspolitiken, den 14 mars 1966.

Motionen har skrivits med en iver som visar på ett starkt behov att göra upp med det förgångna och sopa rent från alla misstankar om att man vill eller någonsin skulle velat någonting annat än detta.

Den 24 mars i år lade 1972 års jordbruksutredning för offentligheten fram en sammanfattning över sitt betänkande, som samma dag överlämnades till den centerpartistiske jordbruksministern Anders Dahlgren. När man jämför motionen och utredningens förslag kan man nästan säga att de i princip är identiskt lika. Nå, några nyanser finns det, det skall man inte förneka.

Den socialdemokratiska motionen

Den socialdemokratiska motionen börjar med att erinra om att den jordbrukspolitik som socialdemokratin fört i regeringsställning har sitt ursprung i 1930-talets krisupp-

görelse mellan det socialdemokratiska arbetarpartiet och dåvarande bondeförbundet. Bakgrunden till denna överenskommelse var den otrygghet som både arbetare och bönder kände. Betydelsen av denna historiska händelse skall inte förnekas och initiativet bör inte undervärderas.

Att vi fick en så livlig jordbrukspolitisk debatt under 1960-talet berodde naturligtvis inte på illvilja mot jordbruket utan på olikartad bedömning om jordbrukets betydelse, möjligheter och villkor i det framtida samhället. För socialdemokraterna var det klart att en betydande begränsning av den inhemska jordbruksproduktionen var önskvärd såväl för samhället i stort som framför allt för konsumenterna för att få lägsta möjliga livsmedelspriser. Lika övertygande argumenterade socialdemokraterna för en rationaliseringspolitik, som skulle stimulera storproduktionen och specialiseringen. Animaliefabrikerna skulle ge konsumenterna på sikt de billiga livsmedel man eftersträfvade.

I dag säger man i motionen att det är nödvändigt att beakta de inbördes inkomstklyftorna mellan jordbrukarna, vilka är beroende av skillnaderna i driftsstorlek och kapitalvinster. Man vill med andra ord ha en solidarisk lönepolitik inom jordbruket. Därför bör också i en ny jordbruksuppbyggnad ställas särskilda medel till förfogande för låginkomstsatsning. Man understryker också behovet av att semester och social trygghet vid sjukdom beaktas på ett bättre sätt än nu.

Motionärerna understryker även betydelsen av livsmedelssubventionerna, framför allt för barnfamiljer och pensionärer. En fortsatt sådan subventionering behövs för

att främja en allsidig och näringsriktig kost. Men, säger man, subventionerna måste utformas så att de inte främjar en ökad livsmedelsimport och därmed förorsakar nya exportbehov.

"Framväxten av en stark jordbrukskooperation har spelat en betydelsefull roll vid uppbyggnaden av en effektivare jordbruksnäring och en rationell distribution och förädling på livsmedelsförsörjningens område", heter det i motionen. Man säger också, att under större delen av efterkrigstiden har kostnadsutvecklingen kunnat hållas tillbaka inom förädlingsledet genom omfattande storleksrationaliseringar inom mejerierna och slakterierna. Möjligheterna att fortsätta denna form av rationaliseringsverksamhet i framtiden torde vara begränsade, varför kraven på andra former av rationalisering och effektivisering kommer att öka, om kostnadsökningar skall kunna motverkas.

Så klart erkännande av den politik, som den lantbrukskooperationen fört i dessa frågor, har väl tidigare aldrig uttalats från socialdemokratiskt håll. Men i nästa mening uttalas risken för en för stor dominans av lantbrukskooperationen eller enskilda monopolföretag. Detta aktualiserar frågan om statens och konsumenternas möjligheter till insyn och inflytande inom denna verksamhet.

Det är inte heller svårt att skriva under på vad motionärerna säger i en kommande mening, nämligen att en effektiv och slagkraftig jordbrukspolitik kräver en samverkan mellan olika grupper i samhället och förutsätter en allmän opinion, som är informerad i sakförhållandena. Som ett första steg i den

riktningen vill motionärerna ge konsumentdelegationen en ny sammansättning och ett ökat inflytande i prispförhandlingarna.

I ett avsnitt i motionen diskuteras markfrågan. Inte med ett ord berörs kravet på socialisering av mark som framställt från LO-håll. Avsnittet om markpolitiken är i stort sett helt i överensstämmelse med hur man inom LRF i dag ser på dessa problem. Prisutvecklingen på jord- och skogsbruksmark är oroande och motionärerna känner behov av förändringar i lagstiftningen som kan trygga marken åt aktiva brukare.

1967 års jordbrukspolitik har i ett avseende varit framgångsrik, det gäller själva rationaliseringsverksamheten. De statliga kreditgarantierna har hjälpt många jordbrukare med begränsade resurser att bygga upp rationella enheter. Den politiken bör fortsätta, säger motionärerna. Någon strid i den frågan kommer det heller inte att bli. Det märkliga är att socialdemokraterna nu också accepterar ett regionalpolitiskt stöd för att "upprätthålla en geografiskt väl differentierad jordbruksproduktion i vårt land".

1960-talets jordbrukspolitik

Den som under en 25-årsperiod följt den jordbrukspolitiska debatten och samlat argument från densamma, måste glädja sig över den socialdemokratiska motionens innehåll. Men inte skall man få mig att kunna inse att det här är en konsekvent uppföljning av den jordbrukspolitik, som socialdemokraterna pläderade för under 1960-talet. De hårda duster som då fördes hade aldrig hörts av om det varit på det viset. Den gången ville

socialdemokraterna, delvis vilseledda av skickliga men enögda ekonomer, något helt annorlunda.

År 1965 och 1966 framstod det svenska jordbruket i denna debatt närmast som ett hinder för en lycklig utveckling i vårt samhälle. "Stora överföringsvinster" skulle göras, om den svenska jordbruksproduktionen kunde skäras ner kraftigt och importen öka i motsvarande mån. Ledande socialdemokratiska politiker satte sitt hopp till de stora animaliefabrikerna, som skulle stimuleras fram av den nya jordbrukspolitiken. Dessa skulle ge oss väsentligt billigare livmedel. Regionalpolitiska bedömningar var närmast förbjudna i jordbrukspolitiska sammanhang. Finansminister Sträng bestraffade några norrlandskommuner genom minskning av de kommunala skatteutjämningsbidragen, när dessa försökte ge kvardröjande jordbruksföretag ganska obetydliga stimulansbidrag för att överleva.

1966 hade den socialdemokratiska regeringen sitt recept klart för hur den framtida jordbrukspolitiken skulle utformas. Den brann av en sådan iver över att få kungöra detta program, att man inte gav sig tid att vänta ut 1960 års jordbruksutredning. Några veckor innan utredningen lade fram sitt betänkande höll regeringen en presskonferens den 14 mars 1966. Första sidan i många tidningar dagen efter ger klart besked. Två gravallvarliga statsmän – Tage Erlander och Eric Holmqvist – tittar in i kameran och säger, att *nu skall det bli billigare livsmedel och två tredjedelar av bönderna skall rationaliseras bort*.

Det utspelet tänkte en debatt, som påverka-

de valutgången 1966. Det blev ett dåligt val för socialdemokraterna. Eftersom det var ett kommunalval satt regeringen kvar, men 1967 års jordbruksproposition fick aldrig den hårda utformning det regeringsbärande partiet hade tänkt sig våren 1966. Beslutet i riksdagen 1967 blev på flera punkter en kompromiss mellan olika åsikter om vad en

framtida jordbrukspolitik borde innehålla.

Den socialdemokratiska jordbrukspolitiken av modell 1966 blev helt enkelt inte trovärdig bland majoriteten av landets väljare. Det är en lärdom som haft stor betydelse både för socialdemokraterna och Sveriges bönder och säkert också för Sveriges livsmedelskonsumenter i största allmänhet.